

HE 87/2008 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan vähemmistövaltuutetun tehtävänä on tehdä ja teettää riippumattomia selvityksiä etniseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä. Esityksen tarkoituksena on saattaa lainsäädäntö vastaamaan

rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta annettua neuvoston direktiiviä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

PERUSTELUT

1 Nykytila

Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29 päivänä kesäkuuta 2000 annettu neuvoston direktiivi (2000/43/EY, syrjäntädirektiivi) ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27 päivänä marraskuuta 2000 annettu neuvoston direktiivi (2000/78/EY) on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä yhdenvertaisuuslailla (21/2004), vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetulla lailla (660/2001) sekä eräillä työ sopimuslain (55/2001), merimieslain (423/1978), valtion virkamieslain (750/1994) ja kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) säännöksillä. Ahvenanmaan maakunnassa syrjäntädirektiivi on saatettu osaksi lainsäädäntöä syrjinnän ehkäisyä koskevalla maakuntalailalla (66/2005) ja syrjäntävaltuutettua koskevalla maakuntalailalla (67/2005).

Direktiivien tarkoituksena on luoda puitteet kiellettyihin syrjäntäperusteisiin perustuvan syrjinnän torjumiselle yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

Syrjäntädirektiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä elin tai elimiä, joiden tehtävänä on edistää kaikkien ihmisten yhdenvertaista, rotuun tai etniseen alkupe-

rään perustuvasta syrjinnästä vapaata kohtelua. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että näiden elinten toimivaltaan kuuluu avustaa itsenäisesti syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjäntävalituksia tutkittaessa, teettää riippumattomia selvityksiä syrjintään liittyvistä kysymyksistä, julkaista riippumattomia raportteja ja antaa suosituksia kaikista syrjintään liittyvistä kysymyksistä.

Suomessa syrjäntädirektiivin 13 artiklan mukaisia tehtäviä hoitaa vähemmistövaltuutettu. Vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetun lain 1 §:n mukaan etnisen syrjinnän ehkäisyä, hyvien etnisten suhteiden edistämistä, etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaamista samoin kuin etnisen syrjäntättömyyden periaatteen valvontaa varten on sisäasiainministeriön yhteydessä vähemmistövaltuutettu. Vähemmistövaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetun lain 2 §:n mukaan vähemmistövaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista, edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa sekä seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia. Vähemmistövaltuutetun tehtäväksi on säädetty myös raportointi yhdenvertaisuuden toteutumisesta eri etnisten ryhmien osalta sekä eri etnisten

ryhmien oloista ja asemasta yhteiskunnassa sekä aloitteiden tekeminen havaitsemansa syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi. Vähemmistövaltuutettu antaa lisäksi tietoja etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää sekä etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä ja suorittaa vähemmistövaltuutetulle ulkomaalaislaissa (301/2004) säädetyt tehtävät.

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on lisäksi valvoa etnisestä alkuperästä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Havaitessaan etnistä syrjintää vähemmistövaltuutettu pyrkii ohjein ja neuvoin vaikuttamaan siihen, ettei syrjintää jatketa tai uusita. Vähemmistövaltuutettu voi lain mukaan tehdä aloitteita ja antaa suosituksia ja neuvoja, joiden tavoitteena on parantaa hyviä etnisiä suhteita ja edistää etnisten vähemmistöjen asemaa.

Etnistä syrjintää koskevan asian voi panna vireille vähemmistövaltuutetun kautta. Vähemmistövaltuutetulla on oikeus siirtää taikka ilmoittaa edelleen toimivaltaiselle viranomaiselle käsiteltäväksi vähemmistövaltuutetulle ilmoitetut etnistä syrjintää koskevat asiat. Vähemmistövaltuutettu voi liittää mukaan lausuntonsa siirrettävästä asiasta.

Vähemmistövaltuutettu voi avustaa etnisen syrjinnän kohteeksi joutunutta henkilöä tämän oikeuksien turvaamisessa taikka tarvittaessa hankkia tälle tätä tarkoitusta varten oikeusapua, jos hän katsoo, että asialla on etnisen syrjinnän ehkäisyn kannalta huomattava merkitys.

Vähemmistövaltuutettu tekee toimialallaan myös syrjintää koskevaa tutkimus- ja selvitystyötä. Vähemmistövaltuutettu on selvittänyt muun muassa romanien asumisasioihin liittyviä ongelmia, keinoja puuttua nettirasismiin, rasististen motiivien käsittelyä esitutkintavaiheessa ja oikeuskäytännössä, etnisen syrjinnän vastaisten neuvontapalveluiden kehittämistä sekä oikeusturvan toteutumista. Vähemmistövaltuutetun toimiston niukat voimavarat ovat rajoittaneet syrjintää koskevien selvitysten tekemistä.

Syrjintää koskevia selvityksiä tekevät Suomessa vähemmistövaltuutetun lisäksi myös muut viranomaiset, neuvottelukunnat, järjes-

töt, yliopistot ja tutkimuslaitokset. Esimerkiksi Ihmisoikeusliitto ry on julkaissut etnistä syrjintää koskevia vuosiraportteja vuodesta 2000 ja viimeksi laajemmin eri syrjintäperusteita koskevan julkaisun yhteistyössä eräiden muiden järjestöjen kanssa (Syrjintä Suomessa 2006). Syrjintää koskevaa tiedonkeruuta ja raportointia on tarkoitus tehostaa luomalla kansallinen syrjinnän seurantajärjestelmä. Näin parannettaisiin edellytyksiä arvioida syrjinnän vastaisen politiikan onnistumista ja toimenpiteiden kohdistamista. Raportointi toisi syrjintää näkyväksi ja sitä kautta tukisi syrjinnän vastaista toimintaa. Seuranta- ja raportointijärjestelmä toteutetaan yhdessä eri viranomaistahojen, kansalaisjärjestöjen ja työelämän osapuolten kanssa. Sisäasiainministeriö sovittaa yhteen järjestelmän kehittämistyötä.

2 Ehdotetut muutokset

Euroopan yhteisöjen komissio on käynnistänyt valvontamenettelyn, joka koskee syrjintädirektiivin täytäntöönpanoa Manner-Suomessa ja Ahvenanmaan maakunnassa (komission valvontamenettely 2006/2451). Komission mukaan syrjintädirektiiviä ei ole eräiltä osin saatettu asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Komissio katsoo muun muassa, että Suomessa ei ole säädetty minkään yhdenvertaista kohtelua edistävään elimen toimivaltaan kuuluvaksi syrjintädirektiivin 13 artiklassa tarkoitettua riippumattomien selvitysten teettämistä syrjintään liittyvistä kysymyksistä. Suomi ei siten komission mukaan ole saattanut syrjintädirektiivin 13 artiklaa asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Vastauksessaan komission perusteltuun lausuntoon (14.12.2007, HEL 6104-19) Suomi ilmoitti, että vaikka vähemmistövaltuutettu ja etnisten suhteiden neuvottelukunta tekevät syrjintään liittyviä kysymyksiä koskevia riippumattomia selvityksiä toimialojensa puitteissa, lainsäädäntöä täsmennetään nimenomaisesti komission toivomalla tavalla.

Vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetun lain 2 §:n 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin vähemmistövaltuutetun tehtäväksi

etniseen syrjintään liittyviä kysymyksiä koskevien riippumattomien selvitysten tekeminen ja teettäminen. Lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan vähäisiä, lähinnä teknisluonteisia muutoksia.

Etnisen yhdenvertaisuuden toteutumista koskeva selvitys- ja tutkimustyö on tärkeä osa vähemmistövaltuutetun asiantuntijatehtävää, jonka tavoitteena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista eri etnisten ryhmien välillä ja parantaa etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia. Vähemmistövaltuutettu määrittelee itsenäisesti selvitys- ja tutkimustoimintansa kohteet ja toteuttamistavan.

3 Esityksen vaikutukset

Vähemmistövaltuutetun toimistossa on nykyisin vähemmistövaltuutetun viran lisäksi seitsemän virkaa. Vähemmistövaltuutetulla on laaja tehtäväalue. Niukat henkilöresurssit ja toimintamäärärahat ovat rajoittaneet toimintamahdollisuuksia. Henkilöresurssit on pääosin suunnattu asiakasyhteydenottoihin vastaamiseen ja niissä esille tulleiden ongelmatilanteiden selvittämiseen. Etnistä syrjintää koskevien selvitysten tekeminen ja teettäminen edellyttää vähemmistövaltuutetun toimiston voimavarojen vahvistamista. Kustannukset katetaan sisäasiainministeriön hallinnonalan toimintamäärärahojen ja rahoituskehysten puitteissa.

Syrjintää koskevan riippumattoman tiedon tuottaminen on tärkeää niin kansallisista näkökohdista kuin Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten toteuttamisen valvonnassa. Vähemmistövaltuutetun tutkimus- ja selvitystoiminta on riippumatonta muista toimijoista, mutta samalla se syventää tietoa, jota hankitaan syrjintätiedon peruseurantajärjestelmän kautta.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sisäasiainministeriössä. Esityksestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöl-

tä, vähemmistövaltuutetun toimistolta ja sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastolta.

Lausunnonantajilla ei ollut huomautettavaa esityksen sisältöön. Vähemmistövaltuutettu painotti lausunnossaan etnisen yhdenvertaisuuden toteutumista koskevien selvitysten tekemisen ja teettämisen edellyttävän vähemmistövaltuutetun toimiston voimavarojen vahvistamista.

Edellä mainittu komission valvontamenetely koskee myös eräiden muiden syrjintädirektiivin artiklojen kansallista täytäntöönpanoa. Oikeusministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys yhdenvertaisuuslain 2 §:n 2 momentin 4 kohdan täsmenmistä. Muutos koskee lain soveltamista yksityisten henkilöiden välisiin suhteisiin, kun kysymyksessä on asumisen sekä yleisölle tarjottavan tai yleisön saatavilla olevan irtaimen ja kiinteän omaisuuden ja palvelujen tarjonta ja saatu vuus. Eduskunnalle on 23 päivänä toukokuuta 2008 annettu hallituksen esitys yhdenvertaisuuslain 7 §:n muuttamisesta (HE 67/2008). Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi säännöstä, joka koskee sallittavaa työtehtävien laatuun ja niiden suorittamiseen perustuvaa erilaista kohtelua. Edellä mainitut esitykset eivät ole sisällöltään riippuvaisia tästä esityksestä, vaan ne voidaan käsitellä eduskunnassa erikseen.

Oikeusministeriön 25 päivänä tammikuuta 2007 asettama yhdenvertaisuustoimikunta valmistelee yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Toimikunta tarkastelee myös vähemmistövaltuutetun tehtäviä ja asemaa. Toimikunnan määräaika päättyy 31 päivänä lokakuuta 2009.

5 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta 13 päivänä heinäkuuta 2001 annetun lain (660/2001) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 22/2004, seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on:

- 1) valvoa yhdenvertaisuuslain (21/2004) noudattamista siten kuin mainitussa laissa säädetään;
- 2) edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa;
- 3) seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia;
- 4) tehdä ja teettää riippumattomia selvityksiä etniseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä;

5) raportoida yhdenvertaisuuden toteutumisesta eri etnisten ryhmien osalta sekä eri etnisten ryhmien oloista ja asemasta yhteiskunnassa sekä tehdä aloitteita havaitsemansa syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi;

6) antaa tietoja etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää sekä etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lain-säädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä;

7) käyttää ulkomaalaislaissa (301/2004) säädettyä oikeuttaan tulla kuulluksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2008

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Maahanmuutto- ja eurooppaministeri *Astrid Thors*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta 13 päivänä heinäkuuta 2001 annetun lain (660/2001) 2 §: n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 22/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tehtävät

Tehtävät

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on:

- 1) valvoa yhdenvertaisuuslain (21/2004) noudattamista siten kuin mainitussa laissa säädetään;
- 2) edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa;
- 3) seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia;

4) raportoida yhdenvertaisuuden toteutumisesta eri etnisten ryhmien osalta sekä eri etnisten ryhmien oloista ja asemasta yhteiskunnassa sekä tehdä aloitteita havaitsemansa syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi;

5) antaa tietoja etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää sekä etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä;

6) suorittaa vähemmistövaltuutetulle ulkomaalaislaissa (378/1991) säädetyt tehtävät.

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on:

- 1) valvoa yhdenvertaisuuslain (21/2004) noudattamista siten kuin mainitussa laissa säädetään;
- 2) edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa;
- 3) seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia;
- 4) tehdä ja teettää riippumattomia selvityksiä etniseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä;

5) raportoida yhdenvertaisuuden toteutumisesta eri etnisten ryhmien osalta sekä eri etnisten ryhmien oloista ja asemasta yhteiskunnassa sekä tehdä aloitteita havaitsemansa syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi;

6) antaa tietoja etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää sekä etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä;

7) käyttää ulkomaalaislaissa (301/2004) säädettyä oikeuttaan tulla kuulluksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .